

Institutionum

De generali abolitione

Ista a solo p̄ncipe indulget vt. ff. ad turp. satis dixi.

Ut infra certum temp⁹ criminalis questio terminet

In accusatioe p̄ficiēda certū tps. i. bienniū statutū ē. j. e. l. vl. fall. in certis casibus no. s. de iudi. l. p̄perandū. ⁊ in anē. vt ele. ap. p̄p̄i. epi. s. pe.

Ad senatus consultum turpilianum

De hoc dixi. ff. e. ti.

De calumniatoribus

De hoc. ff. e. ti. dixi

De penis

De hoc. ff. e. ti. dixi

De sine iussu p̄ncipibus certis iudicibus liceat confiscare

Inter ceteras penas vna est confiscatio: q̄ cuilibet iudici imponere nō licet: nisi qui habet merū imperiū. ff. de iur. o. iudi. l. iij. ⁊ de offi. p̄s. l. illicitas. s. q̄ vniuersas: ⁊ hoc qm̄ confiscatio fit ex p̄sequētia pene. j. ti. s. l. ij. ⁊. iij. Sed qm̄ confiscatio fit p̄ncipaliter: vt p̄pter incestas nuptias: ⁊ tūc qz est ordinaria pena sit atuta per legem: quilibet magistrat⁹ de ea cognoscere pōt etiam municipalis.

De bonis proscriptorum seu damnatorum

Dixi. ff. e. ti.

De bonis eorum qui mortem sibi cōsciuerūt

De hoc. ff. e. ti. dixi

De sententiā passis et restitutis

Quia cōdemnati per sententiā: qm̄qz ex indulgentia p̄ncipis restituntur. i. do. de hoc dixi satis. ff. e. ti. j.

Finis Justiniani codicis Sequuntur rubricae Voluminis et primo institutionum

Volumen vt etiam supra tradidim⁹ a cōuolutioe ⁊ collectioe varioꝝ libꝝ nomen sumpsit: eo qz in se institutioes imp̄p̄iales: p̄stitutioes antenticoz. tres libros codicis ⁊ p̄suetudines feudoꝝ cōtineat. Hāc dicit Aulpiā⁹. Si est centū libri sunt legati: centū volumina ei dabim⁹. ⁊. po. nēs volumē p̄ libro integro: vt totus homerī liber in q̄draginta octo libros p̄t̄: p̄ vno volumine accipiendū sit. Sic et Cicero: sic gellius: ⁊ alij fere oēs: licet Quidi⁹ p̄t̄e opto volumē dixerit: cū ait Sunt mihi mutae ter q̄nqz volumina forme ⁊. Et Plini⁹ de libris sui autēntici loquēs ait libros tres i ser volumina p̄pter amplitudinē diuisit. Volumē vero vel a volo deductū est: eo qz in libris voluntas appareret vel quod verius est: a voluo descendit. eo qz vel ut apud antiquos p̄suerūt vt duo cesaris antenticones Simiū modo hebrei legē suā voluerūt ⁊ greci missam suam hoc tpe p̄suerūt.

Volumen

Quidius
Plinius
Anuck.

Institutionum

De hoc. ff. e. ti.

De his qui dari tutores testamento possunt

De hoc. ff. de testa. tu. r. l. e.

De legitima agnatorum tutela

De hoc. ff. de legit. tu. r. l. e.

De capitibus diminutione

De hoc. ff. e. ti. dixi

De legitima patronorum tutela

Tutela patronorum deserit patronis circa personas impuberum libertorum: ex sen. Tu. patronorum. tentia tunc non ex verbis legis. xij. tab.

De legitima parentum tutela

Pater emancipans filium impuberem legitimam eius tutelam nanciscitur: ex mente legis. xij. tab. et ex regula que dicit: quo hereditas redit eo r. tutela redire solet. Parentum tutela

De fiduciaria tutela

Mortuo patre: fratres emancipati impuberes. fiduciarij vel legitimi eius tutores efficiuntur: propter fraternam fidem vel confidentiam: que in eis maior pars sumitur: quam in extraneis. Fiduciaria tutela

De attiliano tutore et eo qui ex lege iulia et ticcia dabatur

De hoc dixi. ff. de tu. r. cu. datis ab his

De auctoritate tutorum

Dixi. ff. e. r. l. de auc. p. stan.

Quibus modis tutela finitur

De hoc dixi. l. qm tu. vel. cura. esse. def.

De curatoribus

Sicut impuberibus puidet p tutores: ita puidet puberibus r. adultis p curatores. res. j. e. in pn. nam licet puberes effecti sunt: adhuc tamē in ea etate sunt ut rebus sui supesse nequeant. de his aliquid. l. qui. pe. tu. r. de cur. fur. Curator

De satisfactione tutorum vel curatorum

De hoc dixi. ff. de admi. tu.

De excusatione tutorum vel curatorum

De hoc. ff. e. ti. dixi

De suspectis tutoribus

De hoc. ff. e. ti. dixi

Liber secundus

De rerum diuisione

De hoc dixi. ff. e. ti. r. ff. de acqui. re. do.

De rebus corporalibus r. incorporalibus

Corporales res sunt que sui natura possunt tangi ut homo: lapis. r. c. Incorporales sunt que tangi non possunt ut sunt omnia ea que in iure possunt id est que in sua diuisione habet hoc vocabulum ius: ut hereditas: obligatio: actio. r. c. hinc Lucretius Tangere enim r. tangi nisi corpus nulla potest res

Corpales res
Incorporales
Lucretius

Institutionum

De fideicommissis hereditatibus

Dixi. ff. ad trebell.

De singulis rebus per si dei commissum relictis

De hoc dixi. ff. de le. iij.

De codicillis

Dixi. ff. de iure codicil.

Liber Tertius

De hereditatibus quae ab intestato deferuntur
De hoc dixi. ff. si tab. tes. unile. extra. 7. ti. se. 7. in ti. quis or. in bo.
pos. ser. 7. de suis. 7. leg. here.

De legitima agnatorum successione

Dixi in ti. pr. alle. specialiter in ti. unde legit. 7. unde ag.

De senatusconsulto tertuliano Et de senatusconsulto orficiano

Dixi. ff. ad terrulli. 7. L. ad orfi.

De successione cognatorum

Dixi. ff. unde coge.

De gradibus cognationum

Dixi. ff. c.

De seruilis cognatione

Quidam non habent hic rubricam fin. Pla. 7. Azo. Et est sciendum quod seruilis cognatio de iure civili vel etiam pretorio quod naturalis equitatem sequebatur: nunquam computabat quantum ad successiōem interim quod imminet ei vinculum seruitutis. ut. L. cōia de m. l. seruus 7. de suis 7. leg. l. ex libera. nisi in casibus no. L. de cōmunita de manu. Ad prohibitiōem autem nuptiarum seruiles cognationes bene computantur. ut. S. de nup. §. illud 7. ff. de ritu. nup. l. adoptiuus. §. seruiles.

Seruilis cog.

De successione libertorum

Dixi. ff. de iure pa. 7. de bo. liber.

De assignatione libertorum

Dixi. ff. c.

De bonorum possessionibus

Dixi. ff. e. ti. cum multis. sc.

De acquisitione per arrogationem

Ne dum de iure civili vel pretorio succedat in uniuersum ius defuncti. Sed etiam aliquando in ius uiuentis. ut per arrogationem. que consensu duorum fit scilicet arrogantis 7. arrogati: 7. olim succedebat diuersimode. hodie autem sicut circa naturales 7. legitimos parentes acquisitio coartata est ad usumfructum tantum in rebus aduenticijs: ita et in huiusmodi arrogationibus erit seruandum donec uiuit arrogatus. Nam eo mortuo dominium pleno iure transit ad arrogatorem. nisi supersint alie persone quae arrogatorem antecedunt ut no. §. e. §. vl. 7. de adop. §. cum autem

Arrogatio

De eo cui libertatis causa bona abijciuntur

Certum ea non adita hereditate ex testamento: que in eo relictas sunt non valere

Constitutio dii
in Marci

Adijcere bōa *L. de fidei con. l. ca. 7. l. ex testamto: Cōstitutio tñ dñi marci quodā spēali iure inveniunt libertatib⁹ scz p adiectiōez bonoz. Et è adijcere bona alicui applicare vel dare bona eo pacto vt creditorib⁹ ⁊ libertatib⁹ satisfaciat⁹ hoc. j. e. iatis*

De successiōibus sublatis q̄ fiebāt p bonozum venditiōes et ex Senatuscōsulto claudiano

Sena. p. clau: *¶ Olim due alie successiōes p vniuersitatē vigebāt ex senatuscōsul. clau. pmo cū debitor in solutiōe cessabat ⁊ sollemniter ptra eum pponebat actio: ⁊ ipse neqz veniebat neqz soluebat: succedebat ei creditor in omnib⁹ tanquā mortuo etiam si debitor reliquisset heredem. ⁊ licebat ei oīa vendere. de hoc. L. de bo. auc. ius di. pos. De secūda successiōe dixi. L. de sena: cō. clau.*

De obligationibus

De hoc dixi. ff. de ac. ⁊ ob.

Quibus modis recontrahitur obligatio

Obligatiō cō. *¶ Obligatio quinqz modis p̄trahitur re. id interuentu rei. vt in mutuo. in debi to. cōmodato. deposito: pignore. de quibus. ff. in p̄p̄. u. dixi*

De verborum obligatiōe

Dixi. ff. e. ti.

De duobus reis stipulādi ⁊ promittendi

Dixi. ff. e. ti.

De stipulatione seruoꝝum]

Dixi. ff. e. ti.

De diuisione stipulationum

Dixi. ff. de p̄to. stip.

De inutilibus stipulationibus

De hoc. L. e. ti. dixi.

De fideiussoribus]

Dixi. ff. e. ti.

De litterarum obligatiōe

De hoc. L. de non. nu. pec. dixi.

De obligationibus que cōtrahuntur consensu

Obligatiōes ex cōsensu

¶ Sex sūt obligatiōes iuris gentiū q̄ solo p̄sensu p̄trahunt vt emptio: locatio: cō ductio: societas: mandatū. Et dicunt p̄trahi p̄sensu: qz neqz scriptura est hic nec cessaria: neqz p̄nta exigūt: nec exigūt interuentus alicui⁹ rei. Sed sufficit h̄ eos qui negocia gerūt p̄sentire p se: vel p nunciū: vel per epistolam.

De emptiōe et venditiōe

Dixi. ff. de contra. emp.

De locatiōe et conductione

Dixi. ff. locati

De societatibus

Dixi. ff. pro socio

De mandati

Dixi. ff. mandati.

Institutionum

De obligationibus que ex quasi contractu nascuntur

Harū obligationū sunt sex. puta. negotiorū gestorū. tutelae. cōmuni diui. fami-
lie her. Itē actio ex testamēto. r. petitio indebiti. de qb⁹ in p̄p̄is locis dixi.

Per quas personas nobis obligatio acquiritur

Per quas p̄sonas nobis acquirit̄ rerū dominiū. S. dixi. hic dicit qualiter p̄
eandem personas nobis obligatio et actio queritur.

Quibus modis tollitur obligatio

De hoc. ff. de solu. dixi. et de noua. r. de accepti.

Liber Quartus

De obligationibus que ex delicto nascuntur

De hoc dixi. ff. de p̄na. delict. r. de fur.

De vi bonorum raptorum

De hoc. ff. e. ti. r. l. e.

De lege aquilia

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De iniurijs

Dixi. ff. e. ti.

De obligationibus que ex quasi delicto nascuntur

Imponit quattuor actōes i sacri. q̄ oēs in genere p̄t̄ dici vna. quia ex quasi ma-
lificio orit̄. p̄ma est de ea q̄ p̄ra iudicē cōpetit de q̄ dixi. l. si iudex litē suā. ff. e.
Itē de ea q̄ p̄ deiecto et effuso vas. de qua dixi. ff. de his qui deieci. vel effu. Itē
de ea q̄ cōpetit ob hoc q̄ aliqd̄ est appellum qd̄ si caderet posset nocere de q̄ dixi
ff. d. deieci. r. e. Itē de ea q̄ p̄tra cau. sta. vel nautas p̄ amissis eorū quorū opa vti-
tur de qua dixi. ff. nau. cau. sta. r. ff. fur. aduersus nau. cau. stab.

Obligatiōes
ex q̄i p̄tractu

De actionibus

Dixi. ff. de act. r. obli.

Quod cum eo qui in aliena potestate est negocium gestum esse dicitur

De hoc dixi. ff. e. ti.

De noxalibus actionibus

Dixi. ff. e. ti.

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur

Dixi. ff. e. ti.

De his per quos agere possumus

De hoc dixi. ff. de procura

De satisfactionibus

De hoc dixi. ff. qui satisf. cog. r. l. de satisf. dando.

De perpetuis et temporalibus actionibus et qui in heredes et ad heredes transeunt

Prætorie pe: De hoc aliquid. ff. de act. et ob. dixi. Hæc prætorie penales non durat nisi per annum excep. actione furti manifesti que tantum durat quantum alie civiles. Idem de prætorijs rei psecutorijs de quo. j. per glo. se. de secunda parte rubri dixi. l. et. ut actio. ab here. et contra.

De exceptionibus. Et replicationibus

Dixi de hoc. ff. de excep.

De interdictis

Dixi. ff. e. ti.

De pena temere litigantium

Pena calū. Plures pene in specie sunt eorum qui temere causas suscipiunt et litigant. Sed tres possunt tradi in genere scilicet corporalis et pecuniaria et fame. corporalis imponitur calumniatoribus ad similitudinem supplicij. ff. de calū. dixi. Item et tergiversa. et puarica. ut dixi. ff. ad turp. Infamie pena imponitur lata definitiva sententia in actioe furti. vi bo. rap. iniuriar. de dolo. sepul. vio. expul. heredi. et si. i. e. Ex quibusdam pecuniaria pena imponitur liberis et libertis vocantibus sine venia parentes vel patronos in ius ut dixi. ff. de ius vo. Item victo imponitur pena circa viatica et litis sumptus. ut ff. de iudi. l. eum que temere. et in. c. calūni. de pe.

De officio iudicis

Officiū iudicis Index debet iudicare secundum ius scriptum vel consuetudinarium. et sententiam suam secundum naturam actionis opposite ferre. Quomodo autem in qualibet actioe se index habebit. hic tractatur.

De publicis iudicijs

De hoc dixi. ff. e. ti.

Finis institutionum. Sequuntur Authentica.

In nomine domini nostri iesu christi. Liber constitutionum nouellarum authenticorum: collatio prima.

Authenticorum

Autor
Virgilius

Seneca

Quare hic liber vocetur authenticorum: possumus dicere quod sit de arbitrarijs principis de quibus non cogimur reddere rationes ut in. l. non omni. ff. de leg. et in. c. si quis de rescrip. vel sicut poetas cetorose operum conditores auctores vocamus. Et illi qui egit bellum aut pacem faciunt auctores pacis et belli dicimus. Vir. j. geor. Et te maximus orbis. Auctores frugum maiores nostri nullam ne privatam quidem rem agere semitas sine auctore voluerunt id est homine in quo est ius potestas et dignitas: hinc et pupillorum tutores auctores dicimus in sti. de auctori. tu. et. l. de auct. pres. Et auctores sententie appellamus quorum consilium secuti sumus: hinc et auctoritatem et auctoramentum. Seneca in lib. xij. epist. Nullum sine auctoramento malum est: hinc et authenticum dicitur ius magne potestatis et dignitatis: quales sunt constitutiones huius libri: que sicut nouiores sunt et